

ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СФАГНОВИХ МОХІВ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Гапон С.В., Тарнавський С.Ю.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Лісостепова зона, яка простягається від передгір'їв Карпат до західних відрогів Середньоруської височини, серед природних регіонів України є цікавою у біологічному відношенні. Її зональними типами рослинності є широколистяні ліси та лучні степи. У заплавах річок поширені луки та болота. Всі типи рослинності цього регіону відзначаються багатою флорою та рослинністю. Не менш різноманітною є бріофлора, вивчення якої розпочато в середині XIX ст. Тому метою нашої роботи і було з'ясування етапів вивчення сфагнових мохів в межах Лісостепу України. В історії дослідження мохоподібних цієї зони можна виділити три етапи:

1. середина XIX та початок XX століття (дореволюційний період);
2. початок XX ст. і до 80-х років XX ст.;
3. 80-ті роки XX ст. — початок XXI ст.

Сфагнові мохи в Україні приурочені до зони Полісся та гірської системи Карпат, але зустрічаються і в лісостеповій та степовій зонах, рухаючись по борових терасах річок на південь. Їх вивчення у межах лісостепової зони бере початок у післяреволюційний період, з років становлення радянської влади. Перші відомості про флору сфагнів є у ранніх роботах Є.М. Лавренка [10,11]. Автор наводить 6 видів сфагнових мохів, визначених П. Беніке. Через два роки Н.Я. Кац публікує працю „Sphagnaseae Харківської губернії” [9], де подає для Харківського і Зміївського р-нів Харківської обл. 9 видів, наводячи не лише їх перелік, а і деякі узагальнення щодо поширення. О.В. Фомін [12] в цьому ж році публікує працю „Торфяные мхи Харьковской губернии”, де для лісостепової частини області наводить 11 видів сфагнів, визначених із зборів Є.М. Лавренка. Вперше для території дослідження наводиться *Sphagnum girgensohnii* Rugs. В цей період флора мохів вивчалася також поряд з вивченням інших груп рослин. Так, Д.К. Зеров [4] публікуючи матеріали до флори Черкаської округи, наводить і 11 видів сфагнів. Дещо пізніше Є.М. Лавренко [11] публікує „Материалы к изучению сфагновых болот Харьковской губернии”, наводячи ряд видів, характерних для боліт в долинах річок Лопані і Уди Харківщини. У роботах цього періоду наводяться не лише флористичні списки, але і деякі питання екології та географії сфагнів.

Планомірно і цілеспрямовано продовжує вивчати ці мохи Д.К. Зеров, здійснюючи ряд експедицій по Правобережному Поліссю та Лівобережному Лісостепу. У результаті обробки власних зборів та зборів М. Дубовик, Ю. Клеопова, М. Котова він публікує критично-систематичне зведення „Торфові мохи України” [5], в якому для Лісостепу України наводить 20 видів сфагнів. *Sphagnum magelanicum* Brid. та *S. centrale* C. Jens. подаються вперше, 4 види наводяться лише для Лівобережжя (*S. capillifolium* (Ehrh.) Hedw., *S. compactum* (Lam. et D.C.), *S. contortum* (K.F. Schultz.), *S. papillosum* Lindb.), а *S. dusenii* C. Jens. — лише для Правобережжя, решта видів є характерними для всієї зони. У цій роботі автор подає огляд літератури по сфагнах, відомості про їх морфологію, екологію, географію, критично переглядає трактовку їх видів, висловлює думки щодо історії поширення сфагнів на Україні.

Подальші відомості про сфагнові мохи та їх угруповання містяться у працях Д.К. Зерова [6], Г.Ф. Бачуриної [2], які, вивчаючи болота в районі середнього Дніпра, досліджували також і флору мохоподібних. У 1948 році Д.К. Зеров [7] публікує дві праці, присвячені вивченню сфагнових мохів України. У них наводяться нові місцезнаходження для вже відомих видів. Підсумком вивчення цієї групи бріофітів є монографія Д.К. Зерова „Флора печінкових і сфагнових мохів України” [8]. У ній узагальнено всі раніше відомі дані про поширення сфагнів, вказані конкретні місцезнаходження. Для лісостепової зони України автором наведено 17 видів сфагнових мохів, з яких 13 видів є спільними і для Правобережного і для Лівобережного Лісостепу, а 4 види: *Sphagnum girgensohnii*, *S. compactum*, *S. platyphyllum* (Braithw.) Warnst., *S. papillosum* виявлені лише на Лівобережжі.

Сучасні дослідження сфагнових мохів проводяться паралельно із вивченням інших груп мохоподібних. Так, В.М. Вірченко [3] у 1985 р. публікує працю „Сфагнові мохи Правобережного Лісостепу УРСР”, де наводить дані про 8 видів сфагнових мохів. Досліджуючи мохоподібні Лівобережного Лісостепу С.В. Гапон [1] подає із врахуванням літературних даних відомості про 18 видів сфагнових мохів, вказуючи на ймовірне зникнення у межах регіону *Sphagnum majus* (Russ.) С. Jens, оскільки болото біля ст. Основа осушене. Автором вказано на звуження території поширення кількох видів, адже повторні дослідження дозволили констатувати знищення ряду місцезростань (Клюквенне болото і передмістя с. Новоселівка в околицях Харкова, в околицях міст Полтави, Зінькова та ін.).

Отже, у результаті аналізу етапів дослідження сфагнових мохів лісостепової зони України встановлено, що флористичний список їх налічує 18 видів (з врахуванням літературних даних). Але такі дослідження потребують продовження, оскільки значна трансформація рослинного покриву, осушування боліт призводить і до зникнення сфагнів.

Література

1. Анотований список мохоподібних // Байрак О.М., Гапон С.В., Леванець А.А. / Безсудинні рослини Лівобережного Лісостепу України. — Полтава: Верстка, 1998. — С. 108–131.
2. Бачурина Г.Ф. Нові матеріали до вивчення сфагнових боліт другої тераси Середнього Дніпра // Ботан. журн. АН УРСР. — 1949. — 6, №4. — С. 97–102.
3. Вірченко В.М. Сфагнові мохи Правобережного Лісостепу УРСР. // Укр. ботан. журн. — 1985. — 42, №2. — С. 92–93.
4. Зеров Д.К. До флори Черкаської округи. // Вісник Київськ. бот. саду. — Київ: 1924, вип. 1. — С. 5–26.
5. Зеров Д.К. Торфові мохи України. // Труды фіз.-мат. відд. ВУАН — 1928. — 10, вип. I — С. 1–70.
6. Зеров Д.К. Болота Української РСР. Рослинність та стратиграфія. — К., 1938. — 123 с.
7. Зеров Д.К. Нові матеріали до флори сфагнових мохів УРСР. // Ботан. журн. АН УРСР —1948. — т. 5, №1, — С. 55–64.
8. Зеров Д.К. Нові матеріали до флори сфагнових мохів УРСР.// Ботан. журн. АН УРСР —1948. — т. 5, №2, — С. 67–83.
9. Зеров Д.К. Флора печінкових і сфагнових мохів України. — К.: Наукова думка, 1964. — 235 с.

10. Кац Н.Я. Sphagnaseae Харьковской губернии. // Журн. Русского бот. общ-ва. — М-Л, 1924. — т. 9., вип. 1. — С. 24–28.
11. Лавренко Е.М. Сфагновые торфяники Харьковской губернии. // Вестник торфяного дела. — 1922. — №1–2. — С. 23–29.
12. Лавренко Е.М. Материалы к изучению сфагновых болот Харьковской губернии. — Харьков, 1927. — 18 с.
13. Фомин А.В. Торфяные мхи Харьковской губернии. // Вісник Київськ. бот. саду. — К., 1924. — вип. 1. — С. 28–32.

ВИКОРИСТАННЯ ВИТКИХ ТРОЯНД В ЗЕЛЕНОМУ БУДІВНИЦТВІ

Гомля Л.М., Вовк В.І.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Проблеми благоустрою та озеленення міст на сьогодні в нашій країні має все більшу актуальність в зв'язку із збільшенням житлового будівництва. Серед великого різноманіття квіткових рослин важлива роль в озелененні належить витким трояндам, адже швидкість росту, багатогранність форм та кольорів квітів — це їх перевага, що дозволяє створювати будь-які садово-паркові композиції.

Використання витких троянд дуже різноманітне. Завдяки великій довжині пагонів троянди облітають паркани, облагороджують непривабливий вигляд стін господарських будівель. Ними можна прикрасити вхід до двору у вигляді гірлянди, прикрасити криницю, відкоси, альтанки, навіси, вази, драбини, опори та інші малі архітектурні форми. З витких троянд можна утворити форми у вигляді: „сонця“, „бесідки“, „водоспаду“, „корзини“, „вази“, „фонтану“, піраміди, колон, шпалер [6].

Але необхідно пам'ятати, що, враховуючи біологічні, морфологічні та господарські властивості сортів, для вертикального озеленення в тій чи іншій композиції не всі вони в однаковій мірі можуть бути використані.

Композиції з витких троянд повинні буди заснованими на чіткому дотриманні гармонічного і біологічного єднання в підборі рослин. В першу чергу необхідно досягти єднання композиції озеленення та архітектури того або іншого будинку чи споруди. Виткі троянди потрібно використовувати так, щоб підкреслити індивідуальний характер споруди, виділити окремі частини будинку або споруд, зробити їх більш помітними або, навпаки, скрити, задекорувати, якщо вони негарні.

Отож, світлу стіну добре оживляють червоні виткі троянди (Червоний маяк, Ексцельза, Фламментац).

Треба також пам'ятати, що для висаджування троянд біля будинку краще підбирати духмяні сорти. Хоча для створення яскравих композицій з тривалим квітуванням аромат не обов'язковий. Головне для цих троянд — яскраве забарвлення, багатоквіткові суцвіття, ясне й тривале квітування [2].

Можна заплести велетенську косу з пагонів троянд з квітками різного кольору і покласти її на зелений газон, або можна створити живі кола, трикутники, чотирикутники. Якщо серед газону висаджений кущ троянди Леді Гей (вона дає за сезон багато молодих довгих тонких і гнучких пагонів), пагони можна прищипити на газоні у вигляді проме-